

(مقاومت مدنی فایل صوتی ۳)

در بخش اول چستی و چرابی و ضرورت بکارگیری مقاومت مدنی و در بخش دوم چگونگی مقاومت مدنی یعنی آنچه برای ابداع تاکتیکهای مقاومت مدنی و اجرای آن باید بدانیم توضیح داده شد. در این بخش یعنی بخش سوم و پایانی روش ساخت تاکتیک های مقاومت مدنی توضیح داده میشود.

بخش سوم

اصول ساخت، انتخاب و بکارگیری تاکتیک ها

پس از طراحی و ساخت هر تاکتیک و پیش از اجرا و بکارگیری آن باید تا حد زیادی بر سر مفید، موثر و قابل اجرا بودن آن به تواق برسیم. ضمن اینکه قطعا در جمع تاکتیک های زیادی پیشنهاد می شود که نه امکان و نه نیازی به پیاده سازی همه آنها است. چه بسا تعداد بیش از حد تاکتیک ها موجب تضعیف انسجام، نظم و همگرایی شود. نکته مهمی که همین جا باید به آن توجه کرد این است که از یکسو هر کس که از توان ساخت تاکتیک برخوردار است باید در گروه برای این کار تلاش کند اما از سوی دیگر هیچ کس نباید انتظار داشته باشد که حتما باید تاکتیک پیشنهادی اش مورد قبول واقع شده و اجرا شود. تمام تاکتیک هایی که پذیرفته و اجرا نمی شوند به همان اندازه تاکتیک های پذیرفته شده و اجرا شده ارزشمندند زیرا اگر همه این تاکتیک ها در کنار هم نبود انتخاب درست و اجماع بر سر تاکتیک موثرتر نیز ممکن نبود. تاکتیک ها فقط متعلق به جنبش مقاومت مدنی هستند و نه افراد. ده ها برابر بیش از آنچه برای ساخت تاکتیک تلاش می کنیم باید برای اجرای تمام و کمال تاکتیک انتخاب شده تلاش کنیم. هدف فقط و فقط پیروزی در جنبش و خروج از شرایط کنونی و قرار دادن قطار حرکت جامعه بر روی ریل و مسیر صحیح پیشرفت و توسعه است و نه هیچ چیز دیگر.

حال باید بدانیم چگونه می توانیم تاکتیک های موثر و کارآمد بسازیم و چگونه موثرترین آنها را انتخاب کنیم؟ برای این کار در اینجا از یک پرسشنامه که طبق رای و نظر اعضاء گروه برخورداری هر تاکتیک از دو اصل اساسی یعنی الف) توانمندسازی معترضان و ب) هدایت و پیشبرد جنبش یا معترضان بسوی هدف را مورد سنجش و ارزیابی قرار میدهد استفاده میکنیم. سنجش میزان برخورداری هر تاکتیک از این اصول به کمک سنجش چهارویژگی فرعی ذیل هر اصل، ممکن میگردد. که در ادامه به آن خواهیم پرداخت.

۱- **انسجام و همبستگی:** سیاست تفرقه بینداز و حکومت کن شاید قدیمی ترین تاکتیک برای حاکمان از هزاران سال پیش تا امروز بوده است. به همین دلیل مقابله با حکومت ها بویژه حکومت های استبدادی و تمامیت خواه بدون انسجام و همبستگی ممکن نیست. برخورداری از اهداف و آرمانهای مشترک، استراتژی مشترک (در اینجا مقاومت مدنی) و پذیرش رهبر یا رهبران ملی و یا سازمان رهبری سه عاملی است که میتواند موجب انسجام و همبستگی شود. تاکتیک ها نه تنها نبایست در تضاد با این سه عامل بلکه بایستی تایید کننده و نشانگر این سه عامل باشد. و هر تاکتیکی که امتیاز بیشتری در این زمینه بیاورد در اولویت انتخاب قرار میگیرد.

۲- **انضباط و خشونت پرهیزی:** تاکتیک ها از یکسو باید متنوع، گوناگونی و غیر تکراری باشند (بخصوص تاکتیک های کم فایده و

پرهزینه نبایست تکرار شود) تا امکان پیش بینی و کنترل آن برای سازمان های امنیتی و نظامی از بین برود. اما از سوی دیگر این تنوع و گوناگونی نباید موجب برهم زدن انضباط از بین رفتن تمرکز معترضان یا تحریک آنها برای اعمال خشونت شود. هر تاکتیکی که موجب افزایش نظم، همنوایی، آرامش، امنیت و دور ساختن معترضان و حتی حکومت از خشونت شود از امتیاز بیشتری برخوردار شده و در اولویت انتخاب قرار میگیرد. باید دقت داشته باشیم که انضباط در مقاومت مدنی به شکل پادگانی و فرمانبرداری و سلسله مراتبی نیست. انضباط در حقیقت همان رعایت قواعد در انجام تاکتیکی است که در یک گروه انتخاب شده و همه اعضای گروه متعهد به انجام آن هستند. اتفاقا استفاده از تاکتیک های متنوع بصورت همزمان در نقاط مختلف شهر یا کشور در مراحل آغازین و میانی (دوره پایداری) ضروری و بسیار اثربخش خواهد بود. یکی از علل شکست جنبش های مقاومت مدنی، ناتوانی آنها در ترتیب و توالی به کارگیری تاکتیک های متنوع بدون خشونت در یک برنامه استراتژیک و منسجم است. رهبران پیش از دوران اوج گیری باید ابتکار عمل را به دست مشارکت کنندگان در جنبش بسپارند. تا هر کس با هر امکان و توانی که دارد به جنبش پیوندد. همیشه بایستی به خاطر داشته باشیم که توان، شرایط و امکانات افراد در انجام تاکتیک ها متفاوت است

۳- **ایجاد حداکثر اختلال با کمترین میزان هزینه و خطر:** معترضان علاوه بر اینکه باید بدانند چگونه تاکتیک های مناسب را انتخاب

کنند لازم است که بدانند به چه ترتیبی در طول زمان آنها را به اجرا بگذارند. مثلا همانطور که قبلا نیز اشاره شد تاکتیک اعتصاب در مرحله آغازین قابل اجرا نیست و هزینه و خطر اقدام به آن بیش از دستاوردهای آن است. به همین شکل هر تاکتیک دیگری اگر در زمان مناسب اجرا شود بیشترین مشکل را برای طرف مقابل و کمترین هزینه ممکن را در طول دوره جنبش برای مبارزان ایجاد خواهد کرد. در نظر نگرفتن این عامل موجب شکست برخی جنبش های مقاومت مدنی در جهان شده است. نکته مهمی که باید در طول جنبش در نظر داشته باشیم این است که توان خطر پذیری و شرایط افراد برای تحمل هزینه بسیار متفاوت است. مثلا شاید یک نفر حتی طاقت یک روز زندان رفتن را نداشته باشد اما بتواند سهم زیادی در تامین هزینه های مالی و پشتیبانی جنبش داشته باشد. یا مثلا شاید کارمند برای حضور نیافتن در محل خدمت (اعتصاب) ترجیح بدهد برای همراهی اعتصاب کنندگان از مرخصی استفاده کند. یا یک معلم بجای تحصن در دفتر مدرسه ترجیح بدهد سر کلاس برود و به روشنگری پردازد. چیزی که مهم است این است که تمامی افرادی که حاضرند در جنبش به شکل خشونت پرهیز نقش داشته باشند را جذب کرد و نباید با تحمیل یا اجبار بر دیگران موجب دور شدن افراد از جنبش شویم. دولتهای اقتدارگرا و تمامیت خواه اگرچه به دلیل مداخله در تمامی جنبه های زندگی شهروندان برای آنها ایجاد زحمت و مشکل می کنند اما همین ویژگی باعث می شود تا معترضان بتوانند از تاکتیک های گسترده تری استفاده کنند و در

یک لحظه در سطح شهر و کشور نیروهای سرکوبگر با صدها تاکتیک اعتراضی روبرو شوند به گونه ای که کنترل آنها را بر جنبش و جامعه به شدت دچار ضعف و اختلال کند.

۴- **جلب نظر و حمایت نیروهای خارجی:** نیروی خارجی یکی از عوامل تعیین کننده و اثربخش در پیروزی یا شکست جنبش های مقاومت مدنی است. تقریباً هیچ جنبش مقاومت مدنی موفقیتی در بیست سال گذشته بدون حمایت خارجی و بین المللی وجود نداشته است. تاکتیک ها هر چه بیشتر بتوانند موجب جلب حمایت خارجی شوند موفق ترند. برای این منظور هنگام انتخاب و اجرای تاکتیک ها بایستی به این چهار نکته بصورت ترکیبی و هم زمان توجه داشت.

۱) در کدام مرحله از جنبش هستیم؟

۲) در هر مرحله به چه کمک هایی نیاز داریم؟

۳) اشخاص، گروه ها، نهادها یا سازمان هایی که می توانند از ما حمایت کنند کدامند؟

۴) اشخاص، گروه ها، نهادها یا سازمان هایی که می توانند نظر و حمایت خارجی را بیشتر از دیگران جلب کنند کدامند؟

ب) چهار ویژگی تاکتیکهای هدایتگر و پیش برنده جنبش یا معترضان:

۱- **امکان افزایش تعداد و گوناگونی اقشار شرکت کننده در جنبش:** تاکتیک ها بایستی بگونه ای انتخاب شوند و به اجرا گذاشته شوند که با گذشت زمان هم بر تعداد و هم بر گوناگونی معترضین افزوده شود. این حالت از یک سو موجب افزایش امید، انگیزه و شجاعت افرادی که برای پیوستن به جنبش تردید دارند میشود و از سوی دیگر دستگاه سرکوب را تضعیف میکند. آموزش و توانایی خلق و انتخاب صحیح تاکتیک با از کار انداختن دستگاه سرکوب، ایجاد انگیزه و امید، از بین بردن ترس، ایجاد احساس امنیت روانی و اخلاقی با حضور در جنبش، افزایش اعتماد به نفس، از بین بردن حس بی تفاوتی، برخورداری از حمایت در صورت متحمل شدن هزینه و از همه مهمتر افزایش آگاهی بر تعداد و گوناگونی حامیان و مشارکت کنندگان خواهد افزود و هیچ سقف یا نقطه توقفی برای آن نباید در نظر گرفت. از این نظر اگر ضعفی وجود دارد در خلق و انتخاب تاکتیک هاست. حتی تداوم توان سرکوب حکومت نیز به ضعف جنبش و اعضای آن بویژه کادر رهبری باز می گردد. نکته بسیار مهمی که باید در نظر داشته باشیم این است که اگرچه بدون حضور آغازگران جنبش هیچ جنبشی شکل نمی گیرد اما برای رسیدن به پیروزی حضور این افراد به هیچ وجه کافی نیست به همین دلیل آغازگران و معترضانی که اکنون در مبارزه فعال هستند از آن دسته حامیان بالقوه و ناراضیانی که در آینده به جنبش می پیوندند اهمیت بیشتری ندارند زیرا هیچ جنبشی بدون کمک و همراهی آخرین افرادی که به جنبش می پیوندند پیروز نمی شود.

۲- **کاهش باور به اثربخشی و انگیزه سرکوب:** حاکمان مستبد و سرکوبگر خیلی زود و راحت دست از سرکوب نمی کشند اما دوپیش فرض رایج و بسیار نادرست میتواند باور به اثربخشی سرکوب در حکومت را بالا ببرد.

یکی اینکه "این حکومت اگر لازم باشد حتی ده میلیون نفر را هم می کشد" پژوهشهای تجربی در ۵۰ سال اخیر نشان می دهد، اگر جنبش های اعتراضی (چه پیروز و چه شکست خورده) با مداخله کشورهای خارجی یا بروز جنگ داخلی مواجه نشود تعداد قربانیان در سرکوبگرترین حکومتها معمولاً به یک هزارم جمعیت کشور و یا یک صدم جمعیت معترضان هم نمیرسد.

فرض دیگر اینکه "با حکومت تا زمانی که مثل خودش برخورد نکنی دست از کشتار بر نمی داره" اما همان پژوهش ها نشان می دهد مدت زمان از دست دادن باور به اثربخش بودن سرکوب و از دست دادن انگیزه و توان سرکوب برای خشن ترین و

سرکوبگرترین حاکمان هنگام روبرو شدن با جنبش های مقاومت مدنی نسبت به مبارزت مسلحانه و خشونت آمیز ۳۰ درصد کوتاه تر است. همان پژوهش ها همچنین نشان می دهد تاکتیکهای انتخابی هر میزان که بتواند ۱-افراد بیشتری را به جنبش جذب کنند، ۲-توان خطر پذیری افراد را بالا ببرد، ۳-اتاق فکر حکومت را سردرگم کند، ۴-مدیریت کشور را دچار اختلال کند، ۵-تردید جمعیت خاکستری جامعه را برای اظهار مخالفت علنی و آشکار با حکومت از بین ببرد، ۶-موجب اعتراض حامیان حکومت به شیوه برخورد با مخالفان شود و ۷-میزان سرپیچی از فرمان سرکوب و کشتار مردم را در بین نیروهای نظامی و انتظامی بالا ببرد متناسب با آن میتواند باور به اثربخشی سرکوب را کاهش دهد. این هفت ویژگی علاوه بر اینکه باعث کاهش باور به سرکوب در میان مسئولان حکومتی میشود در واقع یک ابزار اندازه گیری در اختیار رهبران جنبش قرار می دهد تا میزان باور به اثربخشی سرکوب در نظر مسئولان حکومتی و فرماندهان نظامی را بسنجند. یعنی افزایش میزان این هفت مورد نشانه کاهش باور به اثربخشی و انگیزه سرکوب و کاهش آن نشانه افزایش باور به اثربخش بودن سرکوب در نظر حکومت و برخورداری حکومت از توان سرکوب است.

۳-**توان جداسازی حامیان اصلی و محوری از حکومت:** خیلی بعید بنظر میرسد که رهبر رژیم جمهوری اسلامی مانند محمدرضا پهلوی پیش از حامیانش تسلیم معترضان و مخالفان شود. در اغلب جنبش های مقاومت مدنی جنبش ها پس از جداسازی حامیان اصلی و محوری حکومت به پیروزی رسیده اند. قطعاً جنبش مقاومت مدنی ایران نیز از این قاعده مستثنی نیست. یکی از تصورات نادرست و رایج درباره حکومت هایی مانند جمهوری اسلامی این است که یکپارچه هستند و حامیانشان حتی اگر نخواهند ناچارند برای همیشه متحد حکومت باقی بمانند. اما این تصور نادرست است. زیرا اتفاقاً حکومت های اقتدارگرای تمامیت خواه و ایدئولوژیک بیش از حکومت های دموکراتیک نیازمند فرمانبرداری همه اقشار جامعه هستند. تصور کنید فقط یک هفته صنف نانو در کشور اعتصاب کند، چه بلوایی که ایجاد نخواهد شد! قطعاً حامیان سیاسی، نظامی و ایدئولوژیک دیرتر از سایر اقشار جامعه که احتمالاً در طول جنبش به آن خواهند پیوست از حکومت جدا می شوند اما تاکتیک ها بخصوص از اواسط دوران پایداری باید بگونه طراحی و انتخاب شود که هر چه بیشتر موجب اختلاف بین حامیان و همچنین حامیان با حکومت و جداسازی آنها از حکومت شود. یکی از اشتباهات رایج این است که برخی از مخالفان حکومت بر این باورند که هر کسی که روزی در حکومت مسئولیتی داشته است دشمن مردم است. اما این نگاه در جنبش مقاومت مدنی به شدن آسیب زا و مخرب است زیرا موجب ترساندن و نگرانی این افراد برای جداسازی از حکومت میشود. رهبران جنبش حتی اگر بتوانند بایستی از طریق دولتها یا سازمانهای خارجی حامی جنبش کربدوری برای خروج امن از کشور برای افرادی که دستشان به خون مردم آلوده نیست و یا از اموال عمومی نابجا برداشت و استفاده نکرده اند اما به دلیل ترس از حکومت از آن جدا نمی شوند ایجاد نمایند. این تاکتیک حتی اگر بر فرض موجب فرار عده ای مقصر هم بشود باز هم فایده و اثر مثبت آن برای پیروزی جنبش به مراتب بیشتر از اثر منفی آن است. مصاحبه ها و افشاگری های این افراد پس از جدایی تاثیر زیادی در ریزش حامیان حکومت خواهد داشت. تاکتیک های موثر در جداسازی بایستی حداقل یکی از این سه ویژگی را داشته باشند.

۱-**حامیان را دچار تردید شناختی و ارزشی کند:** نشان دهند که این حکومت با ارزشها، آرمان ها و الگوهای مطلوب آنها در تضاد است. این افراد که همان حامیان عقیدتی حکومت کنونی هستند را بایستی مطمئن ساخت که در حکومت بعدی برای تبلیغ و برگزاری آئین های مذهبی و عقیدتی همانند سایر اقشار و گروه ها از فرصت برابر و آزادی کامل برخوردار خواهند بود.

۲-**حامیان را به بازنگری در منافع ترغیب کند:** آنها بایستی پذیرند که جنبش پیروز خواهد شد و در صورت جدا نشدن از حکومت

در این مرحله منافع زیادی را از دست خواهند داد. توجه داشته باشید که جدا شدن حامیان منفعتی از حامیان عقیدتی از اهمیت بیشتری برخوردار است. چون معنی جدا شدن دسته اول یعنی حکومت مشروعیت ندارد اما جدا شدن دسته دوم چون عملکرد این افراد مبتنی بر محاسبه است یعنی در نظر این افراد احتمال سقوط حکومت بسیار بیشتر از دوام آن است.

۳- ترس و نگرانی حامیان را برای پس از جدایی از بین ببرد: ترس و ابهام از هزینه های پس از جدایی موجب میشود که حامیان و وابستگان حکومت کنونی تا حد ممکن از آن دفاع کنند و از آن جدا نشوند. درخواست آسیب دیدگان یا خانواده های آسیب دیدگان در رژیم کنونی از رهبران جنبش برای اعلام عفو عمومی این افراد به شرط جدا شدن از حکومت تا زمان مشخص شده، یا درخواست مردم از آسیب دیدگان برای اعلام عفو یا کسب اجازه رهبران جنبش از آسیب دیدگان برای اعلام عفو میتواند موجب کاهش ترس و نگرانی و در نتیجه جدا شدن بخشی از حامیان از حکومت شود.

در نظر داشته باشیم که شرایط و وضعیت از نظر این افراد و خانواده شان بسیار خطرناک و نگران کننده است. از این جهت بایستی برای رسیدن به این تصمیم به آنها فرصت کافی داد. اگرچه ریزش ها معمولاً از اواخر دوران پایداری شروع میشود اما زمینه فکری لازم برای آنرا بایستی از آغاز جنبش شروع کرد اما از یک زمانی به بعد که زور آزمایی جدی و تعیین کننده نتیجه نهایی بین جنبش و حکومت شروع میشود بایستی برای جدا شدن زمان و فرصت تعیین کرد.

۴- توان استقرار دموکراسی پس از پیروزی: همانطور که در مقدمه این جزوه آموزشی (فایل اول) عنوان گردید مخاطب این نوشتار کسانی هستند که به این نتیجه رسیده اند که تداوم این شرایط به نابودی ایران منجر میشود و از سوی دیگر حاکمیت حاضر به پذیرش اصلاحات نیست. از اینرو گذار از جمهوری اسلامی را برای بقای ایران ضروری میدانند. این گذار به چهار روش مداخله یا جنگ خارجی، کودتا، مبارزه مسلحانه و مقاومت مدنی امکان پذیر است. این جزوه با هدف اقناع منطقی و آموزش کسانی که خواهان تغییر و تحول بنیادین هستند طراحی شده است تا به آنها بیاموزد که مطمئن ترین روش و استراتژی مقاومت مدنی است. یکی از دلایل بسیار مهم اقناع کننده انتخاب این استراتژی ساختار سیاسی است که پس از آن ایجاد میشود. جانانان پینکنی از پژوهشگران حوزه جنبش های اجتماعی در مطالعاتی که بر روی ۷۸ جنبش مقاومت مدنی انجام داده است، اینگونه اظهار نظر می کند.

" این صرفاً یک داستان آمریکای لاتینی یا آفریقایی یا اروپایی نیست، داستان پدیده ای جهانی است که عمیقاً تاثیرات دگرگون کننده ای داشته است. " پس از تحلیلهای آماری، نتیجه گیری کلیدی وی این است که "علاوه بر تاثیر مقاومت مدنی بر افزایش احتمال پیروزی، تاثیر مستقل جنبش های مقاومت مدنی بر دموکراسی اساسی است..... اگر مبارزان گذار را با استراتژی مقاومت مدنی آغاز کنند، احتمال اینکه پس از دوران گذار کشور دموکراتیک شود و یا یک دموکراسی نسبی در آن برقرار شود دو برابر بیشتر از گذار به شیوه های خشونت آمیز است."

ما نیز هم برای گذار از استبداد تلاش می کنیم و هم برای ایجاد یک دموکراسی و حکومت توسعه گرا اما هیچ کس ضمانتی به ما نمی دهد که پس از گذار از یک حکومت دموکراتیک برخوردار گردیم. به همین دلیل تاکتیک های دوران پیروزی، تثبیت، پایان و پس از آن برای استقرار دموکراسی بسیار مهم است. هر اندازه این تاکتیک ها به جای فرد یا جمع محور بودن به سمت نهاد محور شدن حرکت کنند، هر اندازه شروع کنندگان جنبش مقاومت مدنی بجای اشخاص و توده ها، نهادهای مستحکم سیاسی، مدنی، صنفی، حقوق بشری و در صورت ضعف یا جلوگیری از اینها کمپین ها باشند در عمل جامعه مدنی تقویت شده و پس از پیروزی نیز همین

جامعه مدنی می تواند نخبگان ارزش های دموکراتیکی باشد که بخاطر تحقق آن مبارزه کرده ایم. البته با توجه به تضعیف جامعه مدنی در طول چند دهه گذشته نباید در ابتدا چندان انتظار جامعه مدنی قوی، مستحکم و اثرگذار داشت اما هر چه تاکتیک ها از دوران پیروزی به بعد به سمت ایجاد و تقویت نهادهای مدنی برود احتمال دستیابی ما به دموکراسی افزایش می یابد. ما برای رسیدن به دموکراسی واقعی نیاز به اصلاحات اساسی در ساختار اقتصادی، حقوقی، آموزشی، فرهنگی، خانواده و ..... هستیم. نباید انتظار داشته باشیم که صرفاً با تغییر حکومت بتوانیم جامعه ای برخوردار از دموکراسی داشته باشیم. این بخش نیز همانند دوره های قبل به میزان آگاهی و آموزش لازم برای این دوره بستگی دارد. اگر افراد با این تصور غلط که جنبش تمام شده است به خانه برگردند اولین کسی که در اینجا آسیب خواهد دید همان کودک نوپای دموکراسی است.

تمرین گروهی طراحی و انتخاب تاکتیک

این تمرین شامل ۴ مرحله است:

۱- سازماندهی ۲- معرفی ۳- ارزیابی ۴- تعهد

۱- **سازماندهی:** این فاز شامل فعالیتهای آماده سازی است. از جمله انتخاب یک مجری برای جذب مشارکت کنندگان و نیز یافتن مکان مناسبی برای برگزاری جلسه آموزش است. مجری کسی است که قبلاً این جزوه را در یک کارگاه مهارت آموزی فراگرفته و تمرین های آنرا لااقل یک نوبت انجام داده است. این فرد ابتدا باید این جزوه را برای چهار تا پنج نفر که تا حد ممکن با هم تفاوت دارند (مثلاً یک دانشجو، یک فعال زنان، یک معلم، یک مغازه دار، یک راننده یا .....) ارسال کند. البته وجود این تفاوت الزامی نیست ولی در جلسه تمرین به دلیل چالشی که ایجاد میکند کمک زیادی خواهد کرد. سپس از آنها بخواهد بخش اول و دوم و جدول نمونه تاکتیک ها را ظرف مدت کوتاهی مثلاً یک هفته دو مرتبه بخوانند و مستندهایی که در بخش منابع معرفی شده است را تماشا کنند. اگر چه در این جزوه تمام سعی خود را برای ساده نویسی انجام داده ایم اما اگر پس از مطالعه اشکالاتی در حد معنای کلمات و اصطلاحات و جملات وجود داشت از طریق فضای مجازی از مجری بپرسند. اما اگر اشکال عمیق تر و مبنایی تر است می توان با گفتگوی خصوصی با مجری یا ابتدای جلسه تمرین مشکل را رفع کرد. آنچه مهم است این است که افراد پیش از شروع این تمرین استراتژی مقاومت مدنی را بعنوان یگانه استراتژی مبارزه پذیرفته باشند.

۲- **معرفی:** نکته اول اینکه نفرات انتخاب شده حتماً کسانی هستند که خواهان تغییر و تحول بنیادین و گذار از جمهوری اسلامی هستند (یا هدف مشترک صنفی، حقوق بشری یا .... دارند). خوب به این نکته دقت کنید! قرار نیست در جلسات آموزشی رویکرد سیاسی کسی را تغییر دهیم یا گفتگویی خارج از محتوای این جزوه داشته باشیم. با توجه به شرایط امنیتی ایران بهتر است مجری یا خودش همه افراد را شناسایی و دعوت کند یا به کمک دو نفر که به آنها اطمینان کامل دارد تیم تمرین را کامل کند. مرحله معرفی بخصوص برای جلسات اصلی بعد از تمرین و شروع به کار، جلسه اعتماد سازی بین افراد و نزدیک شدن زبان گفتگو میان آنها است. اگر در مرحله معرفی مشکلی بوجود نیاید کار آغاز میشود. (می توان از افرادی که از قبل با هم آشنایی دارند دعوت کرد)

۳- **ارزیابی:** برای شروع این مرحله آموزش پذیران بایستی بر بخش های اول، دوم و جدول پایانی این جزوه بطور کامل مسلط باشند

و هیچ اشکالی در آن نداشته باشند. در غیر اینصورت انجام این تمرین بیهوده است. اگر احياناً بخشهایی از جزوه به خوبی فهم نشده که باید به کمک مجری یا فرد دیگری که مجری با او ارتباط دارد مشکل برطرف شود. اما اگر مطالعه نشده که یعنی فرد انتخابی تعهد کافی نداشته است. چون بایستی اطلاع می داد و مجری فرد دیگری را جایگزین می کرد. بایستی دقت داشته باشیم! این کار تفریح و یا صرفاً آموزش برای افزایش سطح اطلاعات نیست. اگرچه محتوای آن بسیار ساده است، اما با توجه به هدف انتخاب شده در آموزش این جزوه، کاری که شما الان مشغول آن هستید بسیار بسیار جدی است و جای هیچ ملاحظه و اتلاف وقتی برای آن وجود ندارد. در اینجا با فرض تسلط کامل بر دوا بخش پیشین، چگونگی انجام تمرین طراحی و انتخاب تاکتیک توضیح داده می شود.

۱- فرم چک لیست که در زیر آمده و در آن ۸ سوال نوشته شده است را یا رونویسی کنید یا از آن یک پرینت بگیرید و همراه با ۲۰ برگه A4 و دو خودکار با رنگهای مختلف و یک ماژیک نیمه پهن به جلسه تمرین بیاورید. (بهتر است سطحی مانند یک تابلو از یونولیت یا موکت یا مقوا در محل باشد. البته ضروری نیست)

فرم پرسشنامه

الف) مقایسه تاکتیکها جهت برخورداری از چهار ویژگی توانمندساز (برای پاسخ به هر سوال از ۱ تا ۱۰ امتیاز بدهید)

- ۱- تاکتیک مورد نظر به چه میزان معترضان را حول آرمان ها، مطالبات و رهبران متحد می سازد؟
- ۲- تاکتیک مورد نظر به چه میزان ضمن حفظ انضباط بدون خشونت توسط مخاطبان قابل اجرا است؟
- ۳- تاکتیک مورد نظر به چه میزان میتواند ضمن دورنگه داشتن معترضان از خطر موجب اختلال در برنامه های حکومت شود؟
- ۴- تاکتیک مورد نظر به چه میزان میتواند موجب جلب نظر و جذب انواع حمایتهای خارجی شود؟

ب) مقایسه تاکتیکها جهت برخورداری از چهار ویژگی هدایتگر و پیش برنده (برای پاسخ به هر سوال از ۱ تا ۱۰ امتیاز بدهید)

- ۱- تاکتیک مورد نظر به چه میزان میتواند موجب افزایش مشارکت ناراضیان شود؟
- ۲- تاکتیک مورد نظر به چه میزان میتواند باور حکومت (نیروهای سرکوب) به اثربخشی سرکوب را کاهش دهد؟
- ۳- تاکتیک مورد نظر به چه میزان میتواند موجب اختلاف میان حامیان حکومت و ریزش آنها شود؟
- ۴- تاکتیک مورد نظر به چه میزان میتواند به استقرار نظم و ثبات پس از پایان مبارزه کمک کند؟

۲- به غیر از مجری که نباید در تمرین مشارکت کند باقی افراد از هم فاصله گرفته برگه های A4 را نصف کرده و برای مرحله اول جنبش یعنی شروع دوباره در یکی از سطوح محله، شهر یا کشور که همه بر آن توافق کنند حداکثر ظرف مدت ۵ دقیقه یک یا دو تاکتیک طرح کرده و هر کدام را با ماژیک روی یک برگه A5 بنویسد و در پایان زمان تعیین شده به مجری تحویل دهد.

۳- مجری تمام برگه ها را مرتب و شماره گذاری شده در کنار هم روی تابلو (مقابل اعضاء) نصب میکند و اعضاء هر کدام روی یک برگه A4 به ترتیب شماره، تاکتیکها را برای خود با فاصله ۴ خط در میان یادداشت کنند. سپس در دو ستون الف و ب زیر هر تاکتیک هر ستون را از ۱ تا ۴ از بالا به پایین شماره گذاری کنید. حالا طبق فرم پرسشنامه به سوال یک ستون الف) تمام تاکتیک ها در مقایسه با هم از ۱ تا ۱۰ امتیاز بدهید (۱ بدون تاثیر یا تاثیر خیلی کم و ۱۰ تاثیر بسیار زیاد). بعد همین روش را برای سوال ۲ تا ۴ تکرار کنید.

سپس سراغ ستون (ب) بروید و به سوال یک همه تاکتیک ها هر کدام از ۱ تا ۱۰ امتیاز بدهید و سپس سوال ۲ تا ۴. در قدم بعد ۴ امتیاز ستون الف هر تاکتیک را جمع کنید و آنرا یادداشت کنید. همین کار را برای ستون ب هر تاکتیک انجام دهید. حالا هر یک از اعضا به ترتیب شماره تاکتیک امتیازهای ستون الف و ب هر تاکتیک را اعلام میکند و مجری یادداشت میکند. هر تاکتیک به تعداد اعضا امتیاز ستون الف و ستون ب دارد که مجری باید جمع امتیاز هر تاکتیک را برای ستون الف و ستون ب جداگانه کنار شماره تاکتیک یادداشت کند. همین کار برای همه تاکتیکها تا آخر ادامه پیدا میکند. قدم بعدی مرتب کردن تاکتیکها از بیشترین امتیاز تا کمترین امتیاز بر حسب هر ستون است. شاید یک تاکتیک بر حسب ستون الف رتبه اول را بیاورد ولی بر حسب ستون ب رتبه سوم. (این مرحله کمک میکند که بعدا بتوانیم در صورت امکان نقطه ضعف تاکتیک را اصلاح یا ترمیم کنیم). بالاخره قدم آخر جمع عدد نهایی دو ستون الف و ب برای هر تاکتیک و نوشتن تاکتیکها به ترتیب از بالاترین امتیاز تا پایین ترین است. (تا اینجا به ازاء هر تاکتیک بین ۱۵ تا ۲۰ دقیقه زمان لازم است)

۴-دقیقا این تمرین را برای مرحله دوم جنبش یعنی **مقاومت و پایداری** (در بخش دوم توضیح داده شد) انجام دهید. اگر فرصت دارید در همین جلسه یا در جلسات بعد برای مراحل اوجگیری، پیروزی، تثبیت و پایان این تمرین را انجام دهید. در پایان تمرین متوجه می شوید که فقط در یک جمع ۵ نفره قادر هستید برای هر مرحله حداقل پنج پیشنهاد قابل اجرا در سطح منطقه یا ملی ارائه کنید. حال اگر از میان آن دو میلیون نفر که جزوه به دستشان رسیده فقط ۴۰ تا ۵۰ هزار نفر پیش قدم شوند برای برگزاری این جلسه و بعد از بین هر گروه ۴ تا ۵ نفره فقط یک نفر آمادگی برگزاری همین جلسه را برای یک گروه دیگر داشته باشد. حدود ۱۰۰ هزار نفر حداقل دو بار و حدود ۴۰۰ هزار نفر حداقل یک بار این جزوه را تا پایان تمرین کرده اند. تاثیر مهم میزان بالای پراکندگی یادگیری بیش و پیش از توانایی فردی در طراحی تاکتیک به درک اهمیت مقاومت مدنی و تاکتیک پذیری جمعی وابسته است. که اگر موفق به رسیدن به این عدد شویم باید منتظر پیروزی باشیم.

شاید این سوال برای بسیاری از ما پیش آمده باشد که چرا اعتراضات مردم اغلب در همین مرحله متوقف میشود؟ پاسخ راحت است. عدم آشنایی معترضان با علم مبارزه مقاومت مدنی. فراموش نکنیم در سال ۵۷ بر حسب شرایط آنروز انقلابیون حرفه ای با مهارتهای ضروری در آن دوره کاملا آشنا بودند و حکومت نیز برای سرکوب و برخورد با مخالفان از هیچ روش پیچیده ای استفاده نمیکرد و از حمایت چندان بر خوردار نبود. اما امروز تسلط به فن آوری و در اختیار داشتن امکان کنترل شدید رسانه، آشنایی کامل با فنون سرکوب خیابانی، وجود پایگاه های بسیج در هر مسجد، مدرسه و ساختمانهای اداری، دولتی و شهرداری ها و برخورداری از حمایت نسبی حدود ۲۰ درصد از جمعیت و همچنین عقلانیت و تجربه ناموفق حاصل از انقلاب پیشین اقدام برای تغییر نظام سیاسی را از هر جهت دشوارتر از سال ۵۷ کرده است. اما این به معنای عدم امکان تغییر نیست. اما بایستی کسانی که خواهان دگرگونی بنیادین در نظام سیاسی هستند شرایط و امکانات لازم را از هر جهت برای این تغییر آماده سازند و خام خیالانه تصور بنشینیم تا بشود نداشته باشند.

۴-تهجد: این مرحله زمانی که در شرایط واقعی قرار داریم به محض تمام شدن مرحله نوآوری شروع میشود. افراد تیم متعهد میشوند که تمام سعی خود را برای اجرای تاکتیکهای مورد توافق انجام دهند. البته در مرحله آموزش و تمرین نیز افراد می توانند در جمع خودشان متعهد شوند که در مدت معین نفرات معینی را آموزش دهند و با مبانی ساخت تاکتیکهای مقاومت مدنی آشنا سازند.

اگر آموزش و تمرین با پراکندگی جمعیت مورد نیاز انجام شود در شرایط واقعی مرحله ۲ حذف و نوآوری (طراحی تاکتیکهای خلاقانه و مورد نیاز) در مرحله سوم قرار میگیرد. (سازماندهی، ارزیابی، نوآوری و تعهد)

منابع مطالعه: برای اطلاع از منابع به جزوه مکتوب مراجعه کنید (نیاز به خواندن منابع نیست)

برخی از کتاب های عمومی پیرامون مقاومت مدنی عبارتند از:

- ۱- آدام رابرتس و تیموتی گارتن اش ، مقاومت مدنی و سیاست قدرت (تجربه کنش بدون خشونت از گاندی تا به امروز)
- ۲- اریکا چنوویت و ماریا استفان (مقاومت مدنی چگونه عمل می کند؟)
- ۳- پیتر اکرم ، چک لیست برای پایان بخشیدن به خود کامگی (چگونه ناراضیان می توانند در قرن بیست و یکم پیروز شوند؟)
- ۴- پیتر اکرم و جک دو وال، نقش تکامل یابنده مقاومت مدنی در نبرد علیه خود کامگی
- ۵- جین شارپ ، از دیکتاتوری تا دموکراسی: چهارچوبی مفهومی برای آزادی
- ۶- جین شارپ ، سیاست های کنش عدم خشونت
- ۷- جین شارپ ، کاربرد مبارزه بدون خشونت: تمرین قرن بیستم و پتانسیل قرن بیست و یکم
- ۸- دوناتلا دلاپورتا و ماریودیانی ، مقدمه ای بر جنبش های اجتماعی
- ۹- سعید مدنی، جنبش های اجتماعی (پدید آیی، فراز و فرود)
- ۱۰- مایکل ای بیر، تاکتیک های مقاومت مدنی در سده بیست و یکم
- ۱۱- مری کینگ (مهاتما گاندی و مارتین لوتر کینگ، قدرت مبارزه عاری از خشونت)
- ۱۲- واتسلاف هاول ، قدرت بی قدرتان

برخی از فیلم های آموزشی مستند یا سینمایی پیرامون مقاومت مدنی

- ۱- آموزش مقاومت مدنی محسن سازگارا (۱۰ ویدئو در یوتیوب)
- ۲- امنیت شخصی <https://youtu.be/nAck2SmeUiM>
- ۳- امنیت سایبری ۱ <https://youtu.be/YAiybKnqjA> و
- ۴- امنیت سایبری ۲ <https://youtu.be/T5Y6EEjdXKc>
- ۵- امنیت در گرفتن عکس و فیلم <https://youtu.be/kob9Mez22Lo>
- ۶- انقلاب آواز (انقلاب بدون خشونت استونی)
- ۷- انقلاب نارنجی اوکراین (استیو یورک)
- ۸- چائوشسکو، آخرین دیکتاتور (مستند کوتاه)
- ۹- سرنگونی یک دیکتاتور (سینمایی محسن مخملباف)
- ۱۰- قیام مخملی گرجستان (مستند کوتاه)

نمونه هایی از تاکتیک های مقاومت مدنی در جنبش های گوناگون

(در اینجا فقط به عناوین اشاره میشود. برای توضیحات تفصیلی لازم است به جزوه مکتوب مراجعه کنید)

تاکتیک های مبتنی بر تن و بدن

۱- اشاره دست یا برخی انگشتان : توسط یک شخص یا یک گروه که برای انتقال معنای مختلف به کار می رود
۲- زننجیره انسانی : بسیاری از افراد دستان یکدیگر را می گیرند تا یک خط طولانی را به عنوان ابزاری برای نشان دادن همبستگی سیاسی شکل دهند.
۳- سپر انسانی : استفاده از بدن های انسانی برای ایجاد مانع عبور نظامیان یا شخصیت های سیاسی، دفاع از یک مکان یا شخص، آمادگی برای مرگ یا ....
۴- رقص : اجرا یا شرکت در گونه ای از رقص برای نشان دادن ناخوشنودی، مقاومت یا مخالفت. میتواند هم در تجمعات انبوه که امکان سرکوب وجود ندارد صورت بگیرد و هم بصورت سریع و همزمان در نقاط از قبل تعیین شده در سراسر کشور برای همراه سازی مردم و پراکنده شدن سریع
۵- در آغوش گرفتن و بوسیدن : این تاکتیک هم گویای پیام صلح و دوستی است و هم در جوامعی نظیر ایران که این عمل در خیابان متداول نیست میتواند نوعی مخالفت یا مقاومت در برابر استبداد باشد. بخصوص در مقابل صفوف نظامیان آماده سرکوب
۶- پرفورمنس : نوعی نمایش هنرمندانه و خلاقانه به کمک بدن و ابزارهای از پیش آماده شده برای بیان وجود سختی ها و مشکلاتی که شاید در حالت عادی کمتر توجه ما را جلب کند. میتواند فردی یا جمعی و یا یک پرفورمنس واحد در سراسر کشور و یا در هر بخش و منطقه بر حسب فرهنگ و مشکلات متفاوت باشد. (این تاکتیک بسیار خلاقانه و بسیار بر اندیشه و احساس موثر است)
۷- زانو زدن، تعظیم کردن یا سجده کردن : در اماکن نامناسب یا هنگامی که از نگاه اجتماعی انجام آن نامناسب است. (مثلا بصورت جمعی مقابل توالی های عمومی، صندوق صدقات، بانکها، سطل زباله و .... به نشانه ایجاد زجر و رنج و بردگی و استیصال برای مردم)
۸- اعتصاب غذا : معمولا داخل زندان ها بصورت فردی یا چند نفری به دلیل بی توجهی به حقوق زندانی انجام می شود. اما همین تاکتیک اگر مثلا توسط تمام اعضای یک بند بصورت همزمان یا توسط چهره های معروف و سرشناس همراه با بست نشینی و تحصن انجام شود روش موثری برای دستیابی به برخی مطالبات است. اعتصاب غذا می تواند بصورت کوتاه مدت و زننجیره ای باشد.
۹- عریان شدن : عریان شدن کامل در حال حاضر در ایران برای بیان اعتراضات مناسب نیست و می تواند تاثیر منفی داشته باشد. البته در آوردن بخشی از لباس مثل روسری، پیراهن یا نیمه عریان شدن می تواند با توجه به نوع مطالبات و اعتراضات موثر واقع شود.
۱۰- تراشیدن یا بلند کردن نامتعارف مو : تراشیدن موی سر و صورت و مژه و ابرو یا بالعکس بلند کردن موی سر و صورت بصورت نامتعارف بصورت فردی یا جمعی. تاثیر این تاکتیک زمانی است که توسط افراد خاص یا بصورت بسیار وسیع انجام شود.
تاکتیک های مبتنی بر حرکات جمعی و گروهی

<p>۱۱- تجمع، تحصن و بست نشینی: این تاکتیک می تواند در محل کار، مقابل ساختمان های خاص مثل مجلس، وزارت خانه، دادگاه، زندان یا در اماکن مذهبی مثل مساجد مرکزی و معروف شهرها و زیارتگاه ها یا در داخل یا بیرون منزل اشخاص به منظور حمایت یا مخالفت با آن فرد یا ...مورد استفاده قرار بگیرد.</p>
<p>۱۲- پیاده روی یا دوچرخه سواری جمعی و نمادین: پیمودن یک مسیر طولانی با هدف افزایش آگاهی عمومی و یا نشان دادن حمایت یا مخالفت با یک قانون، شخص یا... انتخاب مسیر بسیار مهم است باید برای همگان قابل مشاهده است و در صورت امکان در بخشی از مسیر قابل همراهی باشد.</p>
<p>۱۳- راهپیمایی: گروهی از افراد که هم زمان در یک مسیر کوتاه و برای مدت کوتاه و مشخص برای بیان اعتراض یا دادخواست حرکت میکنند. راهپیمایی میتواند توام با سکوت یا سردادن شعار و در سطح یک محله یا در سطح جهانی برگزار شود. راهپیمایی ها و تجمعات اگر در یک روز معین و جهانی باشد و بتوان چهره های معروف علمی، هنری، ورزشی، سیاسی یا ..... جهانی را همراه ساخت قطعاً اثرگذاری بیشتری خواهد داشت.</p>
<p>۱۴- رژه: این تاکتیک مانند راهپیمایی است اما برای بیان یک خواسته یا اعتراض نیست بلکه برای نشان دادن قدرت، انسجام، انضباط و همبستگی، یا حرکتی نمادینی برای نشان دادن پایان دوران پیشین و پیروزی است. نباید مثل نظامی ها خیلی دقیق باشد. فقط دست در دست هم، حرکت منظم دست و پا و همراه با یک سرود حماسی</p>
<p>۱۵- تبدیل مراسم سنتی، مذهبی یا سیاسی به کمپین های اعتراضی: این تاکتیک بخصوص در شهرستان ها و در میان اقوام فرصت های زیادی برای تجمع ایجاد می کند. در سطح ملی نیز در مراسمی نظیر چهارشنبه سوری، سیزده به در، شبهای احیاء ماه رمضان، ایام محرم و ..... قابل انجام است.</p>
<p>۱۶- شعارهای شبانه از پشت بام یا پنجره منازل: این تاکتیک در مرحله آغازین برای بروز و ظهور خارجی اعتراضات و کاستن از ترس مردم و بخصوص برای مرحله پایداری زمانی که سرکوب موجب کاهش حرکتهای میدانی و خیابانی می شود و معترضان بایستی جمعیت خود را افزایش دهند بسیار موثر است.</p>
<p style="text-align: center;">تاکتیک های مبتنی بر حرکات نمادین و سمبلیک</p>
<p>۱۷- استفاده از لباس های محلی: این تاکتیک برای اعتراض به تبعیض های قومی میتواند موثر باشد. بویژه مثلا اگر توسط معلمان یا کارمندان زن در شهرستان ها و یا حتی سایر شهرها غیر از زادگاهشان باشد. این تاکتیک هر چقدر پرتعداد، همزمان و توام با پایداری باشد موثرتر واقع می شود.</p>
<p>۱۸- تشیع جنازه یا تدفین های نمادین: این تاکتیک اگر به موقع و به نحوی که از نظر فرهنگی چه در سطح بومی یا ملی مورد پذیرش باشد میتواند تاثیر زیادی داشته باشد. مثلا تشیع جنازه و تدفین نمادین دریاچه ارومیه یا جنگل های بلوط یا تدفین جمهوری اسلامی یا بی عدالتی یا ..... این تاکتیک باید دقیق و گویا صورت پذیرد.</p>
<p>۱۹- نمایش مرگ یا کشته شدن: این تاکتیک هم می تواند توسط چند نفر در محیط سر بسته و در قالب نمایش انجام شود و هم با جمعیت زیاد در خیابان برای تحریک مردمی که هنوز برای ورود به جنبش مقاومت مدنی تردید دارند.</p>
<p>۲۰- برپایی مراسم برای احترام به جانباختگان: اعدامهای سال ۶۷، کشته شدگان ۸۸، ۹۸، ۹۶ و حتی شهدای جنگ ایران و عراق</p>
<p>۲۱- خواندن سرودها و ترانه هایی که معنی اعتراضی دارد: در زمان معین در شب حتی از کنار پنجره منازل یا در خیابان یا پخش صوت از سیستمهای صوتی داخل اتومبیل ها، خواندن در کلاسهای دانشگاه و مدرسه یا ابتدا و انتهای سمینارهای رسمی یا ..... آنچه</p>

مهم است همزمانی و گستردگی این عمل است.

۲۲- **برگزاری نمایش های آئینی چون سوگ سیاوش:** حتی با گروه های تئاتر دانش آموزشی هم امکان پذیر است. انتشار ویدئو این تئاتر در فضای مجازی

۲۳- **برگزاری دادگاه های نمایشی:** شخصیت های واقعی که در طول این سالها آشکارا جنایت کرده اند را میتوان در قالب یک نمایشنامه رادیویی محاکمه کرد و فایل آنرا منتشر کرد.

۲۴- **پوشیدن لباس با رنگ یکسان:** همه معترضان بدون هیچ تجمع و راهپیمایی در یک روز خاص در هفته مثلا (لباس سفید روزهای شنبه هر هفته تا پیروزی)

۲۵- **هدیه دادن یا گل دادن به پلیس و ارتشی ها یا جشن گرفتن عمومی در روز ارتش و پلیس:** این کار تاثیر زیادی در ایجاد ریزش یا نافرمانی نیروهای مسلح بویژه سربازان و نیروهای کادری دارد.

تاکتیک های مبتنی بر انصراف

۲۶- **پس فرستادن جوایز و امتیازهای دریافتی از حکومت:** جوایز هنرمندان، نویسندگان، سال، چهره های ماندگار، معلم نمونه، استاد نمونه، کارگر نمونه بویژه اگر از سوی کسانی مانند خانواده شهدا و جانبازان جنگ و یا در آوردن لباس روحانیون باشد اثرگذارتر است.

۲۷- **رفتن به یک مجمع و ترک گروهی:** مثلا دعوت دانشجویان از مسئولین برای سخنرانی و بعد از اینکه دانشجویان حرفهای خودشان را زدند هنگام شروع سخنرانی مسئول دعوت شده همه در یک لحظه سالن را ترک کنند

۲۸- **پشت کردن به سخنران:** مثل پشت کردن کشاورزان در نماز جمعه به تریبون همراه با شعار پشت به دشمن رو به میهن

۲۹- **استعفاهای دسته جمعی و پرتعداد:** اجرای این تاکتیک در مرحله پایداری جنبش در ادارات مختلف مثل آموزش و پرورش، دانشگاه ها، مدیران دولتی، کارمندان وزارتخانه ها و.... اگر بصورت زنجیره ای پرتعداد و پرتکرار باشد می تواند موجب ایجاد انگیزه در کارمندان، کارمندان و مدیرانی که هنوز با جنبش همراه نشده اند گردد. این تاکتیک بخصوص در اعتراضات صنفی بسیار اثرگذار است.

تاکتیک های مبتنی بر فشار بر افراد و سازمان ها

۳۰- **فشار بر مسئولان سیاسی و دولتی بویژه در شهرستان ها:** مثلا طرح پرسش از چرایی سرکوب و زندان معلمان، کارگران، زنان، کشاورزان، دانشجویان، معترضان به بی آبی و .... از نمایندگان محلی یا ائمه جمعه استانداران، فرمانداران و مدیران منطقه ای همراه با ضبط و انتشار پاسخ ها

۳۱- **فشار بر شخصیت های مذهبی:** طرح پرسش از مراجع دینی، اساتید سرشناس حوزه، رهبران دینی سایر ادیان، سخنرانان معروف مذهبی، حتی شخصیت های بزرگ مذهبی در جهان مثل سیستانی در نجف یا پاپ در واتیکان در برابر جنایات حکومت ایران

۳۲- **فشار بر هنرمندان، ورزشکاران یا اهالی فرهنگ بی طرف یا همسو با رژیم:** طرح پرسش از این افراد در مقابل دوربین

۳۳- **فشار بر شخصیت های معروف علمی:** طرح پرسش بخصوص از دانشمندان، اساتید دانشگاه، پزشکان، مهندسان، حقوقدانان و سایر پژوهشگرانی که در پروژه های نظامی یا امنیتی با رژیم همکاری می کنند یا افراد مطلع اما خاموش هستند.

۳۴- **فشار بر پلیس و نیروهای جوان شبه نظامی سرکوب:** گفتگوی جمعی در خیابان همراه ضبط تصویر درباره اینکه واقعا چرا سرکوب میکنند؟ کدام بخش از خواسته مردم نابجاست؟ خانواده های آنها در چه شرایطی هستند؟ آیا نگران فردای ایران و فرزندان ایشان نیستند؟ آیا نگران سقوط، پسرفت، فروپاشی و نابودی ایران نیستند؟

۳۵- خالی کردن حسابهای بانکی و عدم پرداخت اقساط: این تاکتیک وقتی هم زمان توسط چند صد هزار سپرده گذار انجام شود ظرف چند روز بانکها و سیستم پولی کشور دچار اختلال میشود.

۳۶- نرفتن دانشجویان و دانش آموزان به کلاس: حدود ۱۰ میلیون دانشجو و دانش آموز دبیرستانی اگر به دانشگاه و مدرسه بروند اما حاضر به رفتن سر کلاس نشوند و در محیط دانشگاه و مدرسه اقدام به سردادن شعار، تحصن و یا راهپیمایی کنند هیچ قدرتی قادر به مقابله با آنها نیست. این روش حتما بایستی با آگاه سازی دائم و روزانه انجام شود. تا مدیران یا افراد نظامی و شبه نظامی که بصورت غیرقانونی و برای ارباب و فریب وارد مدارس یا دانشگاه ها می شوند، نتوانند بازدارنده باشند.

تاکتیک های مبتنی بر انواع هنر

۳۷- گسترش اجرای موسیقی های اعتراضی یا ممنوعه در خیابان: این کار بایستی همراه با حمایت گسترده مردم باشد تا این افراد تاجای ممکن دچار مشکل نشوند.

۳۸- کاریکاتور یا کاریکلماتور، طنز: مردم میتوانند کارهای هنرمندان خلاق در این زمینه را روی کاغذ پرینت گرفته به شیشه اتومبیل یا منازل چسبانده یا در راهپیمایی ها همراه داشته باشند و یا بصورت تراکت در اماکن شلوغ بسرعت توزیع کرده و از محیط دور شوند. این کارها باید دربرگیرنده آرمان ها و اهداف جنبش و مخالفت با شرایط و رژیم کنونی باشند. در حال حاضر نیز امکان انجام کارهای از این دست زیاد است باید در انتشار آنها بکوشیم.

۳۹- ساختن و زدن استیکر و شکلک به صورت: این تاکتیک ها حتی توسط یک دانشجو، معلم، استاد در کلاس درس هم می تواند انجام شود و همین اقدام یک نفره یا در محدوده یک کلاس اثر و پیامدش کل کشور را فرا میگیرد. (یک بار دیگر اینجا تاکید می کنم. از روز آغاز تا پایان هر روز باید تاکتیک ها طبق اصول و قواعدی که در فصل قبل شرح داده شد با تنوع اجرا شوند و کسی نباید منتظر دستور از مرکز باشد. مگر در دوره اوج که تاکتیک ها بیشتر جنبه فراگیر و ملی پیدا میکنند).

۴۰- نمایشگاه عکس یا نقاشی در فضای مجازی و اگر شد در کنار خیابان: این تکنیک حداقل با سه هدف میتواند انجام شود. نشان دادن مشکلات و فساد و جنایتهای انجام شده تا امروز، تصویر سازی برای فردای پیروزی، نشان دادن جلوه های انسجام و همبستگی در جنبش. این تاکتیک در پیشبرد جنبش و ایجاد انگیزه و امید بسیار موثر است. دانشجویان هنر، گرافیک، جوانان خوش ذوق و آشنا به کامپیوتر و نرم افزارها و اپلیکیشن ها به میزان زیادی می توانند خالق این تاکتیک ها باشند.

۴۱- نمایش های کوتاه طنز و کمیک: این کارها مدتهاست در فضاهای مجازی در قالب ویدئوهای کوتاه وجود دارد اما بایستی با توجه به ارزشها، آرمانها و اهداف جنبش در مسیر مطالبات جنبش قرار بگیرند. تاثیر این کارها بخصوص برای دوران آغاز و پایداری بسیار زیاد است. هنرمندان این عرصه را باید با جنبش همراه ساخت. امیدوارم این جزوه خیلی زود به دست این عزیزان هم برسد

۴۲- سرودن شعر نو و کلاسیک و ساخت سرودهای حماسی از سوی هنرمندان مختلف به زبان های مختلف: شعر و ترانه و سرود بخصوص وقتی پذیرش عمومی پیدا کند با توجه به اینکه ذهن و عواطف مخاطب را درگیر می کند در ایجاد انسجام و همبستگی و ایجاد همان شبکه ارتباطی مویرگی و ناپیدا تاثیر فوق العاده زیادی دارد

۴۳- **رقص های محلی، کلاسیک، ساختارشکن و اعتراضی:** اگر چه به رقص در بخش تاکتیک مبتنی بر بدن اشاره شد اما در اینجا رقص معنای دیگری دارد. بخصوص رقصهای محلی که نشانگر انسجام، انضباط، همبستگی، شجاعت و رزم آوری است. رقصهای ساختارشکن که توسط هنرمندان شجاع در خیابان قابل اجرا باشد و توسط هزاران نفر حمایت و از هنرمند حفاظت شود. مقاومت مدنی بدون زبان هنر اگر نگوییم ناشدنی اما عبوس و خشک و بی روح است

تاکتیک های مبتنی بر ایجاد هزینه و آسیب

۴۴- **کم کاری یا بد کار کردن اعتراضی:** با این کار با ایجاد اختلال در کار موجب نارضایتی خریداران کار و خدمات از کارفرما میشوند. معمولاً در اعتراضات صنفی بیشتر تاثیر دارد.

۴۵- **خرابکاری در خط تولید:** کارگران و مهندسان می توانند اگر هنوز وقت اعتصاب نرسیده یا همه پرسنل آمادگی و آگاهی لازم را ندارند بگونه ای موجب خرابی و اختلال در خط تولید شوند که موجب هر چه بیشتر از کار افتادن کارخانه شود. این خرابکاری میتواند تکرار شود و افراد پیشرو از این فرصت استفاده کرده و کارگران و سایر پرسنل را آماده اعتصاب کنند. معمولاً این تاکتیکها از میانه دوره پایداری به بعد و بخصوص در دوران اوج گیری جنبش موثرند.

۴۶- **اختلال در مسیر توزیع و حل و نقل:** اختلال در برنامه از پیش تنظیم و عنوان شده وسایل نقلیه که مسافر و کالا جابجا می کنند موجب نارضایتی می شود. این کار هم بصورت نرم افزاری و هم فیزیکی و هم اعتصاب پرسنل امکان پذیر است.

۴۷- **اعتصاب منطقه ای و سراسری:** این تاکتیک اگر چه ممکن است موجب اختلال در زندگی روزمره مردم شود اما در صورت اطلاع رسانی قبلی و آگاه ساختن مردم و جلب همراهی آنها موجب فشار بر حکومت می شود. موثرترین و کم خطرترین تاکتیک اعتراضی اعتصاب سراسری است.

۴۸- **خرابکاری در وسایل نقلیه نیروهای نظامی و انتظامی:** این تاکتیک توسط سربازان و نیروهای کادر می تواند برای تضعیف ماشین سرکوب استفاده شود. این تاکتیک می تواند حتی پیش از نافرمانی و جداسدن از نیروهای نظامی و پیوستن به مردم انجام شود. تاثیر گذاری این تاکتیک اگر با ضبط تصویر و ارسال در شبکه های مجازی باشد چند برابر می شود.

۴۹- **افشای اسرار نظامی و برنامه های سرکوب:** این تاکتیک به شدت موجب تقویت روحیه معترضان و مبارزان و تخریب روحیه سرکوبگران میشود. در سطح ملی می تواند در اختیار رهبران ملی و در سطح منطقه ای در اختیار رهبران بومی و منطقه ای قرار بگیرد.

۵۰- **از کار انداختن و تخریب دوربین های پلیس، شهرداری و امنیتی فروشگاه ها:** هک و تخریب نرم افزاری نیاز به متخصصین شبکه دارد اما افراد از بیرون و بصورت فیزیکی با صورت بسته میتوانند با یک قرار قبلی با روشی برق آسا و سریع یا در میان جمعیت زیاد تمامی دوربین های امنیتی و پلیسی که امکان تصویر برداری از معترضین را دارد بشکنند و کار بی اندازند. این تاکتیک می تواند به دفعات و بصورت هماهنگو برنامه ریزی شده انجام شود.

۵۱- **از کار انداختن رادیو و تلویزیون ملی و استانی تا زمانی که در اختیار حکومت است:** این تاکتیک می تواند بوسیله انفجار پایه آنتن ها توسط مردم یا تخریب و از کار انداختن تخصصی توسط تکنسین ها، مهندسان و پرسنل صدا و سیما انجام شود. این تاکتیک علاوه بر نشان دادن آسیب پذیری حکومت و بالابردن روحیه معترضان امکان پخش اخبار دروغ و تخریبی و تحریک حامیان حکومت علیه معترضان را کاهش می دهد. اختلال در رسانه ملی و استانی تقریباً نشانه نزدیک بودن شکست حکومت است.

۵۲- **از کار انداختن یا اختلال در خطوط ارتباطی و تماس نیروهای سرکوب:** این تاکتیک هم توسط نیروهای درون سازمان و هم از سوی متخصصین و نخبگان از بیرون سازمان ممکن و قابل اجرا است.

۵۳- تخریب و از بین بردن نمادهای حکومتی: پاره کردن و آتش زدن بنرهای تبلیغاتی، از بین بردن نقاشی ها یا مجسمه ها و تندیس ها و سردیس هایی که جنبه هنری و سرمایه ملی ندارد. رنگ پاشیدن بر تابلوی اسامی خیابان ها و همه اماکنی که اسامی آنها نمادی از حکومت است و تغییر اسامی و ..... بایستی هنگام آموزش توصیه کرد که در اجرای این تاکتیک به هیچ وجه نباید به کسی آسیب وارد شود و یا اینکه به باورهای مذهبی یا شخصیت های مورد احترام جامعه (شهادای جنگ) اهانت شود.

۵۴- بر هم زدن تجمعات و مراسم های حکومتی: حکومت در زمان شروع جنبش های سراسری حتما سعی می کند حامیان خود را به میدان بیاورد تا نشان دهد از حمایت مردمی برخوردار است. بر هم زدن این مراسم ها مانند نماز جمعه، راهپیمایی ها و تجمعات از سوی معترضان می تواند بازتاب داخلی و خارجی گسترده ای داشته باشد. البته اشکالی که در این تاکتیک وجود دارد امکان بروز و ظهور خشونت و حتی خود زنی و کشته سازی از سوی حکومت است که به همین دلیل اگر امکان ممانعت از این عکس العمل حکومت نیست بایستی از این تاکتیک استفاده کرد.

۵۵- افشاگری های مستند: افشای فسادهای مالی و اخلاقی، اسناد فرامین کشتار و سرکوب، افشای چهره های امنیتی محلی، منطقه ای و شغلی در ریزش و جداسازی حامیان حکومت و کاهش تردید در جمعیت خاکستری بسیار موثر است.

تاکتیک های مبتنی بر ایجاد کمک به معترضان

۵۶- وصل کردن برق، تلفن، اینترنت و قطع پارازیت های ماهواره: اجرای این تاکتیک ولو برای مدت کوتاه بیش از فراهم شدن امکان ارسال و دریافت اخبار و اطلاعات در این است که نشان می دهد در این نهادها حامیان مردم و مخالفان دولت حضور دارند. این موضوع موجب افزایش روحیه و امید در معترضان و تخریب روحیه سرکوبگران می شود.

۵۷- از بین بردن یا پنهان کردن پرونده های زندانیان سیاسی و امنیتی مخالف رژیم و آزاد کردن بازداشت شدگان خیابانی: این تاکتیک معمولا زمانی ممکن است که پرسنل قضایی یا انتظامی تصمیم نهایی خود را برای پیوستن به مردم گرفته اند و با این کار موجب تقویت روحیه معترضان و تضعیف دستگاه سرکوب می شوند.

۵۸- ایجاد مسیر ارتباطی اطلاع رسانی در صورت قطع اینترنت: این تاکتیک توسط سازماندهی راننده های درون شهری و بین شهری، خطی، اتوبوس، تقسیم کار برای اطلاع رسانی بین شهرهای نزدیک، شناسایی روستاهای مرزی دارای اینترنت برای ارسال اخبار توسط اهالی و افراد بومی، ارسال اخبار و تصاویر مستند برای شبکه های ماهواره ای توسط خلبان ها قابل اجرا است.

۵۹- انسداد مسیر حرکت نیروهای نظامی: اگر پرسنل خدمات شهری شهرداری و آتش نشانی در این تاکتیک با معترضان همراه شوند موجب افزایش انگیزه و امید به پیروزی در معترضان می شود. البته این کار با ماشین های سنگین و نیمه سنگین و اتوبوسهای شخصی نیز ممکن است. اما آتش زدن لاستیک یا سطل زباله نمی تواند مسیر وسایل نقلیه نیروهای نظامی را مسدود کند.

۶۰- ایجاد مکان جان پناه: باز گذاشتن درب منازل، مغازه ها، پاساژها، پارکینگهای عمومی در مناطقی که تظاهرات و درگیری وجود دارد برای پناه دادن به معترضان و پنهان شدن آنها ضروری است. معترضان بایستی آموزش ببینند که در این شرایط به هیچ وجه به این اماکن آسیب نرسانند. حتی احتمال زیاد دارد که برای بستن پاساژها و ساختمان ها روی مردم نیروهای نفوذی و آموزش دیده برای اینکه مردم را مقابل هم قرار دهند یا برای تخریب معترضان دست به چنین کارهایی بزنند که بدون کمترین تردید بایستی با بایکوت، بازدارندگی و بیرون راندن این افراد از معترضان و جنبش حفاظت کرد.

تاکتیک های مبتنی بر محاصره و اشغال (بدون تخریب و خشونت)

۶۱- محاصره و اشغال مراکزی که در مبارزه بتواند به معترضان و مبارزان کمک کند: مثلا اشغال ادارات آموزش و پرورش در اعتراضات سیاسی و براندازانه هیچ فایده ای ندارد ولی در اعتراضات صنفی معلمان می تواند بصورت نمادین برای چند ساعت انجام شود. اما اشغال مراکزی همچون اداره پلیس، پادگان ها، صدا و سیما، خبرگزاری ها و روزنامه های حکومتی، مراکز کنترل دوربین های شهری، مخابرات، شرکت برق، شرکتهای خدمات سوئیچ و سرور اینترنت، مراکز بسیج مساجد، اداره ها و مناطق شهری برخلاف محاصره ها و اشغالهای نمادین می تواند در روزهای آخر مبارزه تعیین کننده پیروز میدان مبارزه باشد.

۶۲- محاصره و اشغال ساختمان های سیاسی: محل کار و زندگی رهبر، سران سه قوه، کاخ ریاست جمهوری، مجلس، قوه قضائیه، استانداری و فرمانداری ها در شهرستان ها، دفاتر نمایندگان رهبری و .... بیشتر جنبه نمادین دارد و نشانه پیروزی جنبش و شکست حکومت است. یعنی مربوط به آخرین لحظات میشود. نکته مهم همچنان تاکید بر خشونت پرهیزی و جلوگیری از امحاء و تخریب و نابودی مدارک و سرقت و تخریب اموال عمومی است.